

Управління культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

З плеяди творців

До 100-річчя від дня народження
Антон Карлович Вальтера
(1905 – 1965)

Пам'ятка читачеві

Харків 2005

З плеяди творців: До 100-річчя від дня народження Антона Карловича Вальтера (1905–1965): Пам'ятка читачеві / Упр. культури і туризму Харк. облдержадмін. Харк. обл. універс. наук. б-ка; уклад. Г.М. Єрофєєва. – Х., 2005. – 13 с.

Видання виходить з нагоди 100-річчя від дня народження українського вченого, одного із засновників ядерної фізики високих енергій, педагога, громадського діяча Антона Карловича Вальтера. Його діяльність була спрямована на розвиток фізичної науки, підготовку наукових кадрів, піднесення інтелектуального, духовного життя країни, рідного міста.

До пам'ятки увійшли відомості про життєвій шлях, наукову творчість А.К.Вальтера, інформація про друковані праці і література про нього.

Підготовка рекомендаційного бібліографічного посібника в основному проводилася за фондами Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Матеріал розміщено в логічній послідовності за розділами:

- “Яскраве життя талановитого фізика”: Біографічна довідка
- Дати життя і діяльності А.К.Вальтера
- Основні друковані праці А.К.Вальтера
- Література про життя і діяльність А.К.Вальтера

Пам'ятка призначена широкому колу читачів, усім тим, хто цікавиться питаннями історії наукової думки і шанує пам'ять видатних фізиків нашого краю.

Укладач
Редактор
Комп'ютерний набір
Відповідальний
за випуск

Єрофєєва Г.М.
Грайворонська Н.І.
Конопля Л.М.
Ракитянська В.Д.

Яскраве життя талановитого фізика

Видатний вчений, педагог, громадський діяч Антон Карлович Вальтер вніс вагомий вклад у розвиток ядерної фізики, фізики і техніки, прискорювачів заряджених частинок, розробку найбільшого у світі (на той час) лінійного прискорювача електронів за енергією 2 ГеВ (гігаелектронвольт).

Привертає увагу сучасників яскрава особистість А.К.Вальтера, його багатогранна діяльність, його життєві принципи, різноманітні інтереси, захоплення.

А.К.Вальтер народився у Петербурзі (нині Санкт-Петербург) 24 грудня 1905 р. у сім'ї спадкоємних лікарів. За походженням його батько, Карл Антонович, був німцем, мати Ганна Миколаївна – росіянку. Антон був другою дитиною у сім'ї. Старшою була сестра Тамара, молодшими – брат Андрій і сестра Софія. Дитячі роки проходили під опікою розумних, дбайливих, люблячих батьків. Мати навчила дітей вільно розмовляти німецькою та французькою мовами.

У 1915 р. Антон вступив до 3-ї гімназії Петрограду, перейменованої у 8-му радянську школу (1918 р.). Навчався він добре, особливо цікавився літературою. У Будинку літераторів слухав виступи багатьох письменників того часу. Вальтер займався багатьма видами спорту, у тому числі плаванням, веслуванням, тенісом. За успішні досягнення у змаганнях з легкої атлетики (стрибки в довжину) він брав участь у параді фізкультурників у Москві (1920 р.).

Після смерті батька (січень 1918 р.), якого у воєнні 1914–1917 роки було призначено начальником прифронтових шпиталів у званні генерала санітарної служби Північного фронту, юний Вальтер змушений був суміщати навчання у школі із заробітками.

У 1922 р. Антон Карлович закінчив школу і вступив до Петроградського (з 1924 р. Ленінградського) політехнічного інституту на фізико-математичний факультет, який успішно закінчив у 1926 р.

А.К.Вальтер як студент розпочав наукову роботу у Ленінградському фізико-технічному інституті (нині Фізико-технічний інститут Академії наук Російської Федерації). У 1923–1924 рр. він бере участь у дослідженнях з питань конфігурації електричних полів під керівництвом М.М. Семенова. У 1925–1930 рр. Вальтер обіймає посаду молодшого наукового співробітника у лабораторії академіка А.Ф. Іоффе, вивчає електричні і механічні властивості діелектриків. Одночасно він займається педагогічною діяльністю. У 1928–1930 рр. працює асистентом на кафедрі фізики політехнічного інституту, потім – заступником декана фізично-технічного факультету.

У ленінградський період в особистому житті Вальтера сталися події. Від першого шлюбу у нього народився син Андрій (1927 р.). У 1930 р. Вальтер вдруге одружився. У довгому сімейному житті Антона Карловича та Віри Анатоліївни народилося двоє дітей: син Антон (1933 р.), дочка Валентина (1940 р.).

У 1930 р. групі лєнінградських вчених, у т. ч. Вальтеру, було запропоновано організувати наукову роботу у недавно заснованому Українському фізико-технічному інституті (УФТІ) у Харкові (нині Фізико-технічний інститут АН України). У червні того року Антон Карлович переїжджає із сім'єю до Харкова. Після обладнання інститутських лабораторій колектив дослідників у складі заступника директора А.І.Лейпунського, наукового керівника К.Д.Синельникова, старшого фізика А.К.Вальтера і молодшого співробітника Г.Д.Латишева вивчає будову атомного ядра. У жовтні 1932 р. харківські вчені вслід за англійськими фізиками Кавендшинської лабораторії Е.Резерфорда в Кембриджі розщеплюють ядро літію прискореними протонами. Це був перший великий успіх молодого А.К.Вальтера. Подальші дослідження вченого (1932–1941 рр.) пов'язані з вивченням проблем з техніки постійних високих напружень і вакуумної техніки в контексті ядерної фізики. У 1935–1936 рр. А.К.Вальтер очолює експериментальні та розрахунково-конструкторські роботи з розробки різних типів електростатичних генераторів, зі створення першого вітчизняного електростатичного прискорювача електронів до 2,5 МеВ (мегаелектронвольт).

За успішні наукові розробки в галузі ядерної фізики, прискорювачів заряджених частинок у 1937 р. А.К.Вальтеру присвоєно наукову ступінь кандидата фізико-математичних наук без захисту дисертації. Через два роки вчений захищає докторську дисертацію з теми “Електростатичні генератори та їх застосування”.

У Харкові А.К.Вальтер продовжує суміщати наукову роботу з педагогічною. Він викладає у механіко-машинобудівному (1930–1935 рр.), автодорожньому (1935–1937 рр.) інститутах. За пропозицією вченого було організовано фізико-механічний факультет машинобудівного інституту, який пізніше увійшов до складу Харківського політехнічного інституту. Активно і плідно працює А.К.Вальтер у Харківському державному університеті (нині Харківський національний університет ім. В.М. Каразіна) з лютого 1937 р. і до останніх днів життя. З ініціативи вченого засновано кафедру фізики атомного ядра (1937 р.), а також кафедру експериментальної фізики, яку він очолював з 1949 по 1965 рр. В університеті А.К.Вальтер закладає базу для досліджень з питань ядерної фізики, створює школу фізиків-ядерників. На допомогу науково-педагогічному процесу вчений розробляє учбово-методичні матеріали, зокрема, “Лекции по физике атомного ядра” (Х., 1939), чотири видання 1963, 1974, 1978, 1991 років підручника “Ядерна фізика” (у співпраці з І.І.Залюбовським), читає лекції, керує науковими працями аспірантів, викладачів.

А.К.Вальтер, пристрасно захоплений фізикою атомного ядра, проводив чималу роботу з популяризації фізичної науки серед громадськості міста, насамперед молоді. За матеріалами вітчизняних та іноземних публікацій вченим підготовлено цікаві за змістом, доступні за формою сприйняття книги “Сверхвысокие напряжения” (Х., 1932), “Атака атомного ядра” (Х., 1935), “Физика атомного ядра” (Л.; М., 1935), “Космические лучи” (Л., 1937). Вальтер

блискуче читає лекції про досягнення науки і техніки, дослідження в галузі фізики атомного ядра. використання атомної енергії та інші.

У перші місяці війни 1941 р. А.К.Вальтер працює над проблемою використання внутрішньоядерної енергії в оборонних цілях, очолює районну патрульну службу, проводить заняття для народних ополченців, здійснює евакуацію устаткування УФТІ. Після переїзду А.К.Вальтера із сім'єю до м. Алма-Ата вчений разом із К.Д.Синельниковим, А.В.Івановим проводять прикладні дослідження з питань звукової локації, оптичних систем, розробляють новий метод генерації електромагнітних коливань (1942–1943 рр.). У зв'язку з цим спеціальною постановою Комітету Оборони СРСР колектив лабораторії під керівництвом К.Д.Синельникова і А.К.Вальтера виїздить до селища Фрязіно Московської області, де працює над створенням пристрою за назвою “Кіатрон” (1943 р.).

На початку 1944 р. А.К.Вальтер бере участь у відновленні роботи найбільших у Європі і до того ж єдиних в Радянському Союзі електростатичних високовольтних генераторів у Харкові. У 1947 р. він розробляє перші теоретичні праці з фізичних основ лінійних прискорювачів електронів.

У 1950–1959 рр. вчений проводить дослідження з питань ядерних реакцій, у 1960–1965 рр. займається розробкою потужних прискорювачів та підготовкою експериментальної бази для вивчення фізики високих енергій. За активну участь у створенні і запуску фізичного і технічного реакторів з виробництва плутонію Антона Карловича нагороджено Орденом Трудового Червоного Прапора (грудень 1951 р.). У травні 1951 р. його обрано дійсним членом Академії наук Української РСР. У січні та травні 1954 р. А.К.Вальтера було представлено до нагороди двома Орденами Леніна за виконання урядового завдання в галузі термоядерної зброї та за багаторічну науково-дослідну роботу. У 1955 р. вчений був удостоєний звання заслуженого діяча науки Української РСР за підготовку наукових кадрів.

Науковий доробок А.К.Вальтера нараховує понад 240 видань загальнодержавного та міжнародного значення (насамперед наукових книг, статей, доповідей на наукових конференціях) українською, російською, англійською, німецькою мовами. Серед авторитетних видань вченого слід відзначити “Електростатичні генератори” (Берлін, 1963), а також монографію “Электростатические ускорители заряженных частиц” (М., 1963), підготовлену в співавторстві.

А.К.Вальтер користувався великою повагою серед колег, студентів, всіх, хто його оточував. Він проявляв себе лідером у професійній, громадській роботі. У будь-якій життєвій ситуації, будь-якій справі Антон Карлович вирізнявся інтелігентністю, безкорисливістю. Викликає захоплення приклад великої дружби двох видатних фізиків А.К.Вальтера і К.Д.Синельникова, які підтримували одне одного у різних справах, життєвих ситуаціях. Антон Карлович завжди надавав допомогу тим, хто в цьому мав потребу. Як депутат 4-х виборчих термінів Харківської міської Ради депутатів трудящих (1950-ті рр.) він працює у комісії з питань освіти. Завдяки його доброзичливості,

авторитету він позитивно вирішував проблеми, з якими зверталися мешканці міста.

Блискуче володіння Вальтером англійською, німецькою, французькою, латинською мовами давало йому змогу читати наукову літературу майже усіма мовами європейських країн. Він допомагав службовцям перекладати матеріали, складати реферати тощо.

Слід відзначити, що завзятий, артистичний А.К.Вальтер вмів і любив відпочивати. Цілковито невичерпним він був на всілякі жарти, вигадки та витівки. Антон Карлович був хорошим спортсменом. У Харкові він займається різними видами спорту, насамперед легкою атлетикою, плаванням (стрибками у воду), альпінізмом, парашутизмом, лижами. На громадських засадах А.К.Вальтер працює у Харківській обласній раді спортивного добровільного товариства “Наука”, інструктором з плавання, лиж, гімнастики. За його ініціативою на території УФТІ було обладнано спортивний майданчик, тенісний корт, встановлено турнік та інше.

На початку 60-х років суттєво погіршився стан здоров'я А.К.Вальтера через перенапружені темпи його життя та активну позицію борця за справедливість. Після третього інфаркту виникли необоротні процеси в його організмі. Помер А.К.Вальтер 13 липня 1965 року. Попрощатися з ним прийшло багато людей (вчених, державних службовців, друзів, його учнів). Поховано А.К.Вальтера на 2-му міському кладовищі по вул. Пушкінській, 102, на 10-й алеї.

Одну з вулиць району П'ятихатки названо ім'ям академіка Вальтера. Учбовій лабораторії кафедри експериментальної ядерної фізики Харківського національного університету присвоєно ім'я вченого, встановлено погруддя А.К.Вальтеру. Щорічно взимку в П'ятихатках проходять міські змагання лижників в пам'ять видатного фізика, пристрасного спортсмена.

Дати життя і діяльності А.К.Вальтера

1905, 24 грудня	– У м. Санкт-Петербурзі в сім'ї лікаря-хірурга народився А.К.Вальтер
1915, Квітень	– Навчається у 3-й гімназії (з 1918 р. 8-ма радянська школа) м. Петрограда
1922, липень	
1922 – 1926	– Навчається у Ленінградському політехнічному інституті на фізико-математичному факультеті. Одержав диплом за фахом інженера-фізика
1923 – 1930	– Як студент Антон Карлович виконує дослідницькі роботи з вивчення конфігурації електронних полів у лабораторії

- електронних явищ Фізико-технічного інституту АН СРСР. З 1924 р. працює молодшим науковим співробітником у лабораторіях М.М.Семенова та А.Ф.Іоффе цього ж інституту
- 1928 – – За сумісництвом обіймає посади асистента кафедри фізики,
1930 заступника декана фізико-технічного факультету
Ленінградського політехнічного інституту
- 1930, – Переїжджає до Харкова з метою організації наукової роботи в
червень Українському фізико-технічному інституті АН Української РСР.
Працює фізиком (1930–1932), науковим керівником (1932–1936),
вченим секретарем (1936–1944), заступником директора з
наукової роботи (1944–1965)
- 1930 – – Працює викладачем за сумісництвом у харківських механіко-
1937 машинобудівному (1930–1935), автодорожньому (1935–1937)
інститутах
- 1932, – Вперше в СРСР харківські фізики О.І.Лейпунський,
10 жовтня К.Д.Синельников, А.К.Вальтер, Г.Д.Латишев розщеплюють ядро
літію прискореними протонами
- 1932 – – Видає науково-популярні книги “Сверхвысокие напряжения”
1937 (Х., 1932), “Атака атомного ядра” (Х., 1935), “Физика атомного
ядра” (Л.; М., 1935), “Космические лучи” (Л., 1937)
- 1935 – – Очолює експериментальні та розрахунково-конструкторські
1936 роботи зі створення електростатичних генераторів, у тому числі
першого вітчизняного електростатичного прискорювача
електронів до 2,5 МеВ (мегаелектронвольт)
- 1937 – Присвоєно наукову ступень кандидата фізико-математичних
наук
- 1937 – – Працює професором за сумісництвом у Харківському
1965 державному університеті, посідає посаду завідувача кафедрою
експериментальної ядерної фізики (з 1949 по 1965 рр.)
- 1937, – Захищає докторську дисертацію з теми “Електростатичні
грудень генератори та їх застосування”
- 1941, – Перебуває в евакуації у м. Алма-Ата та м. Кзил-Орда
кінець (Казахстанська РСР). Бере участь у дослідженнях з питань
року – звукової локації, оптичних систем, у розробці методу генерації
1943, електромагнітних коливань
липень
- 1943, – За спеціальною постановою Комітету Оборони СРСР
серпень – лабораторія під керівництвом К.Д.Синельникова і А.К.Вальтера
1944, переїжджає до селища Фрязіно Московської області. Бере участь
січень у створенні пристрою за назвою “Кіатрон”

- 1950-ті рр. – Обрано депутатом чотирьох виборчих термінів до Харківської міської Ради депутатів трудящих
- 1950 – 1959 – Проводить дослідження з питань ядерних реакцій
- 1951, травень – Обрано дійсним членом Академії наук Української РСР
- 1951, грудень – Нагороджено Орденом Трудового Червоного Прапора
- 1954, січень, травень – Нагороджено двома Орденами Леніна
- 1955 – Удостоєний звання заслуженого діяча науки Української РСР
- 1956 – Бере участь у роботі першої міжнародної конференції щодо прискорювачів заряджених частинок (м. Женева, Швейцарія)
- 1960 – 1965 – Працює над створенням потужних лінійних прискорювачів (зокрема прискорювача електронів до 1.8 ГеВ), підготовкою експериментальної бази для вивчення фізики високих енергій
- 1965, 13 липня – Після тривалої хвороби А.К.Вальтер помер у м. Харкові. Похований на 2-му міському кладовищі по вул. Пушкінській, 102, на 10-й алеї

Біографічні довідки про А.К.Вальтера

Вальтер Антін // Енциклопедія українознавства. – Перевид. в Україні. – К., 1993. – Т. 1. – С. 206.

Вальтер Антон Карлович // Биографический словарь деятелей естествознания и техники / Ин-т истории естествознания и техники АН ССР; Отв. ред. А.А.Зворыкин. – М., 1958. – Т. 1. – С. 135.

Вальтер Антон Карлович // Історія Академії наук Української РСР: У 2 кн. – К., 1967. – Кн. 2. – С. 208–209.

Вальтер Антон Карлович // Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. – 3-е изд. – М., 1985. – С. 191.

Вальтер Антон Карлович (1905–1965) // Современная украинская энциклопедия. – Х., 2004. – Т. 2. – С. 327.

Вальтер Антон Карлович // Украинская советская энциклопедия / Гл. ред. М.П.Бажан. – К., 1972. – Т. 2. – С. 111: ил.

Вальтер Антон Карлович // Українська радянська енциклопедія / Голов. ред. М.П.Бажан. – К., 1960. – Т. 2. – С. 211: іл.

Вальтер Антон Карлович // Храмов Ю.А. Физики: Биограф. справ. / Ю.А. Храмов; Под. ред. А.И. Ахиезера. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 1983. – С. 54: ил.

Вальтер Антон Карлович // Український радянський енциклопедичний словник / Відп. ред. А.В. Кудрицький. – 2-е вид. – К., 1986. – Т. 1. – С. 247: іл.

Вальтер Антон Карлович, 1905-1965 // УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія // Ред. рада: М.Попович (голова), І.Дзюба, Н.Корнієнко та ін. – 2-е вид., доп. – К.: Л, 2001. – С. 210.

Основные друкoвані праці А.К.Вальтера

Сверхвысокие напряжения / А.К.Вальтер. – Х., 1932.

Атака атомного ядра / А.К.Вальтер. – Х., 1935.

Физика атомного ядра / А.К.Вальтер. – Л.; М., 1935.

Космические лучи: Науч.-теорет. изд. / А.К.Вальтер. – Л., 1937.

Лекции по физике атомного ядра: 1939–1940 учеб. год / А.К.Вальтер. – Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1939. – 152 с.

Введение в физику элементарных частиц: (Учеб. пособие) / А.К.Вальтер. – Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1960.

Строение и свойства атомных ядер / Физ.-техн. ин-т АН УССР; А.К.Вальтер. – Х., 1961.

Автоматический контроль плотности железнорудной пульмы гамма-лучами / А.К.Вальтер, П.Н. Плаксин, П.Л. Гольдин. – Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1962.

Электростатические ускорители заряженных частиц / А.К.Вальтер, Ф.Г. Железняков, И.Ф. Малышев и др. – М.: Атомиздат, 1963.

Електростатичні генератори / А.К.Вальтер. – Берлін, 1963. – Нім. мовою.

Ядерная физика: Учебник / А.К.Вальтер, И.И. Залюбовский. – Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1963.

Те саме. – 2-е изд. – 1974.

Те саме. – 3-е изд., перераб. и доп. – 1978. – 423 с.

Те саме. – 4-е изд., перераб. и доп. – Х.: Основа, 1991. – 479 с.

Электронный синхротрон на 25 МэВ / А.К.Вальтер, В.Д. Воловик, И.И. Залюбовский и др. – Х.: Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1964.

* * *

Физико-технический институт Академии наук УССР [в период сентября 1941 – апреля 1944 гг.] / А.К.Вальтер // Ученые Харькова к годовщине

освобождения родного города: Крат. обзор работы учеб. и науч.-исслед. ин-тов за годы Отечеств. войны / Отв. ред. С.С. Уразовский. – Х., 1944. – С. 51–55.

Мысли о воспитании детей: Страничка для родителей / А.К.Вальтер // Крас. знамя. – 1964. – 6 авг.

Література про життя і діяльність А.К.Вальтера

Вальтер Антон Карлович // Успехи физ. наук. – М., 1951. – Т. 45, вып. 4. – С. 622.

Харьковский государственный университет им. А.М. Горького за 150 лет / Редкол.: С.М.Короливский (пред.), Н.К.Колесник, А.Слюсарский и др. – Х.: Изд-во Харьк. ун-та, 1955. – 386 с.

Про А.К.Вальтера див.: ”Именной указатель”, с. 380.

Рижская А. Воспитание увлеченности: [Об участии А.К.Вальтера в работе Харьк. клуба юных физиков] / А.Рижская // Крас. знамя. – 1966. – 9 февр.

Хоткевич В. Уособлення інтелігентності / В.Хоткевич, І.Залюбовський // Ленін. зміна. – 1967. – 24 берез.

Терлецький В.М. Академія наук Української РСР, 1919–1969: Корот. іст. нарис. / В.М. Терлецький. – К.: Наук. думка, 1969. – 295 с.

Є відомості про участь А.К.Вальтера у розщепленні ядра атома літію, про його обрання дійсним членом АН Української РСР.

Начало ядерной физики (1932–1939) // Атом служит социализму: [О деятельности лаборатории УФТИ под рук. К.Д.Синельникова и А.К.Вальтера] / Авт.-сост. Е. Кнорре. – М., 1974. – С. 23–29.

50 лет Харьковскому физико-техническому институту АН УССР / АН УССР Харьк. физ.-тех. ин-т; В.М.Ажажа, В.В.Амоненко, А.И.Ахиезер и др. – К.: Наук. думка, 1978. – 320 с. – Из содерж.: Гл. 2: Ядерная физика. – С. 88 – 149; [Библиогр. тр. А.К.Вальтера]. – С. 293, 296, 317.

История Академии наук Украинской ССР / АН УССР; Гл. ред. Б.Е.Патон. – К.: Наук. думка, 1979. – 835 с. – Из содерж.: Персональный состав Академии наук Украинской ССР: Акад. АН УССР: [...Вальтер Антон Карлович].

Соціалістичне будівництво на Україні // Історія Української РСР: Корот. нарис. – К., 1981. – С. 335: Про фізика А.К.Вальтера.

Очерки по истории развития ядерной физики в СССР: [Сб. посвящен 50-летию со дня расщепления ядра атома лития] / АН УССР. Харьк. физ.-техн. ин-т. – К.: Наук. думка, 1982. – 332 с.

Левшин Б. В. Советская наука в годы Великой Отечественной войны / Б.В. Левшин. – М.: Наука, 1983. – 381 с.

Вміщено відомості про дослідницькі роботи А.К.Вальтера у 1930–1941 рр.

Сергієнко Є. З плеяди творців: Штрихи до порт. акад. А.К.Вальтера / Є.Сергієнко // Ленін. зміна. – 1984. – 28 лип.

Храмов Ю.А. Научные школы в физике / Ю.А.Храмов; Под ред. В.Г.Барьяхтара. – К.: Наук. думка, 1987. – 395 с.

Про діяльність А.К.Вальтера в Ленінграді і Харкові у 1923–1965 рр. див.: “Именной указатель”, с. 383.

Журавский Ю.И. Харьковский университет в годы Великой Отечественной войны / Ю.И.Журавский, Б.П.Зайцев, Б.К.Михаль. – Х.: Изд-во при Харьк. гос. ун-те “Вищ. шк.”, 1989. – 152 с.

Про А.К.Вальтера див.: “Указатель имен”, с. 147.

Украина в межвоенный период (1921–июнь 1941): [О расщеплении ядра атома харьк. физиками] // Верстюк В.Ф., Дзюба Е.Н., Репринцев В.Ф. История Украинской ССР: Хронол. справ. – К., 1990. – С. 290.

Школа экспериментальной ядерной физики А.К.Вальтера // Храмов Ю.А. История формирования и развития физической школы на Украине. – К., 1991. – С. 134-143.

Історія Академії наук України, 1918–1993 / АН України. Ін-т історії України; Редкол.: Б.Є.Патон (голова). – К.: Наук. думка, 1994. – 318 с.

Подано відомості про наукову діяльність А.К.Вальтера у 1930–1965 рр.

Сухина В.Ф. Вальтер Антон Карлович / В.Ф.Сухина // Выдающиеся педагоги г. Харькова: Биограф. словарь / Харьк. гуманит. ин-т “Нар. укр. акад.”; Редкол.: В.И.Астахова, О.Н.Ярмиш, В.Ф.Мещеряков и др. – Х., 1998. – С. 153–157.

Борисова Т.М. Сторінки Харківського некрополя: [Про місце поховання А.К.Вальтера] / Т.М. Борисова // П'яті Сумцовські читання: Матеріали наук. конф. “Музей: історія і проблеми сьогодення”, 14 трав. 1999 р. / Харьк. іст. музей. – Х., 1999. – С. 63.

Академик АН УССР Антон Карлович Вальтер: Воспоминание близких и соратников: К 95-летию со дня рождения / Нац. науч. центр “Харьк. физ.-техн. ин-т”; Редкол.: А.Н.Довбня, Р.П.Слабоспицкий, Е.В.Еременко. – Х., 2000. – 100 с.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна за 200 років / В.С.Бакіров, В.М.Духопельников, Б.П.Зайцев та ін. – Х.: Фоліо, 2004. – 750 с.

Про А.К.Вальтера див.: Іменний покажчик, с. 733.

Бібліографічні матеріали про А.К.Вальтера

Илья Иванович Залюбовский: Библиогр. указ. / Харьк. гос. ун-т. Центр. науч. б-ка; Сост. Е.А.Авксентьева. – 2-е изд., доп. – Х., 1989. – 48 с.

Про друкованні видання А.К.Вальтера див.: "Указатель соавторов", с. 42.

Список научных трудов [240 названий] А.К.Вальтера [за 1923–1965 гг.]
// Академик АН УССР Антон Карлович Вальтер: Воспоминание близких и соратников: К 95-летию со дня рождения. – Х., 2000. – С. 74-94.

Web-бібліографія

<http://celebrity.narod.ru/v.htm> – Энциклопедический справочник

<http://enc.mail.ru/article/1900113240> – Всемирный биографический энциклопедический словарь

<http://kharkov.vbelous.net/generat.htm> – Харьков – генератор идей

<http://kharkov.vbelous.net/politex1/walter.htm> – Welcome to Kharkov. Городские власти. Путешествие по Харькову. Общая информация. Харьковский регион

<http://rodstvo.ru/new/record.php?id=7922> – Российское генеалогическое древо

http://universitates.kharkov.ua/2005_3/val%27ter.htm – Val'ter

<http://vslovar.org.ru/v2/8646.html> – Визуальный словарь

<http://www.620.am/info/VALTER-Anton-Karlovich-W9726.htm> – Вальтер Антон Карлович

<http://www.minatom.ru/News/Main/view?id=13115&idChannel=312> – Федеральное агентство по атомной энергетике

<http://www.nbuv.gov.ua/people/valter.html> – Биографическая справка
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

<http://www.portal.kharkov.ua/archive.php?date=2000.12.29&article=0000381.html> – Харьковский портал. Харьковские вести

<http://www.voliks.ru/show/9724/> – Большой Энциклопедический словарь

